

ЛІТЕРАТУРА:

1. Могунова М.А. Скандинавский парламентаризм. Теория и практика / М.А. Могунова. – М. : РГГУ, 2001. – 350 с.
2. Хаманева Н.Ю. Правовой институт уполномоченного по правам человека / Н.Ю. Хаманева // Гражданин и право. – 2000. – № 6. – С. 22.
3. Хаманева Н.Ю. Уполномоченный по правам человека – защитник прав граждан / Н.Ю. Хаманева ; отв. ред. Б.Н. Топорнин – М., 1998. – 52 с.
4. Frihagen A. Forvaltningsrett. Oslo, 1992, p.110.
5. Gellhorn W. The Norwegian ombudsman. // Stanford Law Review. – Vol. 18, No. 3 (Jan., 1966), pp. 293–321.
6. Instruks for Forsvarets ombudsmannnemnd [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lovdata.no/dokument/STV/forskrift/1952-04-21-4287?q=ombudsman>.
7. Lov om Stortingets ombudsmann for Forvaltningen. Oslo: Kamovs Forlag, 1995, p.19.
8. Sandene E. Sivilombudsmannen og forvaltningsskjonnet. Lov og frihet. Festskrift til Johns. Andenles. Oslo, 1982. – 625 p.

УДК 342.4 (477)

СВІТОГЛЯДНІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ РЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИН

Биков О.М., д. ю. н., старший науковий співробітник,
вчений секретар
Інститут законодавства Верховної Ради України

У статті досліджується методологічна база проблеми розвитку релігійних відносин у правовій науці, зроблено висновки щодо функціональних особливостей релігійних відносин, які є результатом втілення знань про те, якою має бути поведінка їх учасників, та реалізацією конкретних зразків поведінки, що містять певні види релігійних правил.

Ключові слова: релігійні відносини, методологія, релігійні норми, релігійна правосуб'єктність.

В статье исследуется методологическая база проблемы развития религиозных отношений в правовой науке, сделаны выводы относительно функциональных особенностей религиозных отношений, которые являются результатом воплощения знаний о том, каким должно быть поведение их участников, и реализацией конкретных образцов поведения, содержащих определенные виды религиозных правил.

Ключевые слова: религиозные отношения, методология, религиозные нормы, религиозная правосубъектность.

Bykov A.M. IDEOLOGY OF METHODOLOGY ASPECTS OF RELIGIOUS RELATIONS

In the article the methodological framework problem of religious relations in legal science, conclusions regarding the functional characteristics of religious relations resulting from the implementation of knowledge about what should be the behavior of their members, and implementation of specific patterns of behavior that contain certain religious rules.

Key words: religious relations, methodology, religious norms, religious personality

Постановка проблеми. Підвищення національної самосвідомості в Україні, звернення до етнічних коренів актуалізує проблему дослідження українських релігійних відносин, осмислення їх місця і ролі у сучасному суспільстві. Релігієзнавство не ставить за мету узгодити погляди на релігію віруючого і невіруючого чи віруючих різних конфесій, воно дає певний обсяг наукових знань і прагне навчити самостійно й об'єктивно оцінювати релігійні відносини, релігію як суспільний феномен, події, що відбуваються в релігійному житті певного суспільства. Саме тому при дослідженні релігійних відносин використовуються специфічні методологічні підходи.

Ступінь розробленості проблеми. Необхідно підкреслити, що проблема релігійних відносин не є принципово новою як в юридичній, так і в пізнавальній літературі. До неї звертались такі вітчизняні та зарубіжні вчені як А.М. Колодний, П.Л. Яроцький, Ю.Г. Кальниш, В.О. Пащенко, І.І. Тимошенко, Б.О. Лобовик, А.В. Міронов, В.І. Силантьєва та ін. Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що безпосередня релігійна діяльність людини, релігійні відносини у всіх їх проявах є одними з головних засобів людського самопі-

знання [1, с. 32]. Тобто в процесі релігійних відносин людина усвідомлює саму себе і перетворює себе на власний об'єкт вивчення.

Мета статті – охарактеризувати методологічну базу дослідження проблеми розвитку релігійних відносин у правовій науці, зробити висновки щодо функціональних особливостей релігійних відносин, які є результатом втілення знань про те, якою має бути поведінка їх учасників та реалізацією конкретних зразків поведінки, що містять певні види релігійних правил.

Виклад основного матеріалу. Для повного та об'єктивного осмислення проблеми розвитку релігійних відносин необхідно з'ясувати, що собою являє методологія наукових досліджень. Методологія (від грец. *methodos* і *logos*) – вчення про структуру, логіку організації, методи та засоби діяльності в різних галузях науки, її теорії та практики [2, с. 39]. В свою чергу, у філософському енциклопедичному словнику методологія визначена як система принципів і способів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності, а також вчення про цю систему [3, с. 365]. З позицій даних визначень проаналізуємо підходи, що склалися в літературі.

По-перше, методологія взагалі довгий час розглядалася лише як вчення про методи діяльності. Подібне розуміння методології обмежувало її предмет аналізом методів. Таким чином, в суспільстві сформувалася класична для того часу психологічна схема діяльності: мета – мотив – спосіб – результат. Мета ставилася як би «ззовні»; мотив або «нав'язувався» також ззовні, або повинен сам формуватися. Звідси й існує вузьке розуміння методології. У філософському словнику методологія визначається як: по-перше, сукупність прийомів дослідження, вживаних в якій-небудь науці; по-друге, вчення про метод пізнання і перетворення світу [4, с. 241]. Подібне трактування методології зустрічається і понині. Так, поняття «методологія» має два основних значення: 1) система певних способів і прийомів, вживаних в тій або іншій сфері діяльності (у науці, політиці, мистецтві тощо); 2) вчення про цю систему, загальна теорія методу, теорія у дії [5, с. 363].

По-друге, традиційно склалося уявлення, що методологія є складовою науки чи наукової діяльності. Але наукова діяльність є лише одним із специфічних видів людської діяльності, разом з мистецтвом, релігією і філософією. Решта всіх професійних видів діяльності людини відносяться до практичної діяльності. Отже, на всі ці види діяльності також повинне розповсюджуватися поняття методології.

На основі проведеного аналізу під методологією слід розуміти концептуальний виклад мети, змісту, завдань та методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, оперативної, точної та систематизованої інформації про процеси та явища.

На зламі XIX–XX ст. у сфері релігієзнавства сформувалися відносно самостійні дисципліни: філософія релігії, історія релігії, психологія релігії, соціологія релігії, остаточно окреслилися проблеми, які вони, як і релігієзнавство загалом, досліджували. З кінця XX – початку XXI ст. наукові здобутки в сфері дослідження релігійних відносин використовують не тільки світські вчені, ліберальні теологи, а й навіть релігійні ортодокси [6, с. 77]. Поступово сформувалася велика кількість думок з приводу визначення поняття та правової природи релігійних відносин. Так, на думку І.М. Яблокова, релігійні відносини – це суспільні відносини, що реалізуються через стосунки віруючих, релігійні зв'язки громад і церков. Вони прописуються релігійними звичаями, нормами, канонами, правилами й церковними статутами. Носіями релігійних відносин можуть бути індивіди, групи, інститути, організації.

Таким чином, релігійні відносини – це відносини, що складаються в духовній сфері між віруючими людьми, релігійними організаціями, які спрямовані на реалізацію їх суб'єктивних прав і свобод. Вони базуються в першу чергу на вірі в можливість особливих відносин між Богом і віруючою людиною.

Релігійні відносини за своєю природою є насамперед суспільними, але водночас виходять за межі соціуму. Якщо суспільні відносини виникають і функціонують передусім як відносини між людьми, то релігійні відно-

сини, крім того, апелюють до трансцендентного, їхнім основним моментом є відношення «людина – Бог», а стрижнем богочашування є визнання і вияв особою віруючою своєї безумовної залежності від Бога та відданості Йому. Однак релігійні взаємини не можуть локалізуватися тільки в релігійній сфері, вони знаходять свій вияв і в інших галузях життєдіяльності (економічній, політичній, культурній, сімейно-побутовій), взаємодіючи зі структурними компонентами суспільних відносин, які не тільки обумовлюються ними, але й постають як умови їхнього подальшого розвитку.

Релігійні відносини складаються між релігійними суб'єктами діяльності на основі і з приводу задоволення релігійних потреб та інтересів. Релігійні потреби належать до духовних потреб. Вони ґрунтуються на вірі, впевненості, переконаності в існуванні особливих зворотних взаємодій між віруючим і надприродним, що відбуваються завдяки відповідним культовим діям. Проте релігійні потреби не можна повністю звести тільки до культового елементу, про що згадується у вітчизняній науці.

З розпадом СРСР та соціалістичної системи створено можливість подолання заідеологованих постсоціалістичних поглядів на розвиток релігійних відносин. Важливим кроком у методології досліджень окресленої сфери було створення відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України. Як наслідок, українськими вченими проходилися фундаментальні дослідження релігійних відносин, які публікувалися у навчальних посібниках, монографіях, наукових статтях та дисертаційних дослідженнях. Фундаментальною працею в сфері дослідження релігійних відносин є праця «Академічне релігієзнавство» за редакцією професора А.М. Колодного [7], яка побудована на основі принципів об'єктивності, історизму, світоглядного та конфесійного плюралізму. Підручник є базовою основою осмислення функціональної ролі релігії в розвитку суспільних відносин на основі об'єктивної реальності. Автор прагне досягнути толерантності у ставленні до релігійних відносин, не виявляючи якоїсь конфесійної упередженості. Однак подолання ідеологічного панування марксизму в радянській філософії і – ширше – у всьому корпусі гуманітарних наук в перші роки сприймалося як відмова від догматизму і навіть як радикальне переосмислення думки. До кінця 90-х років з'ясувалося, що подолання не означає придбання: крах стереотипів обернувся дезорієнтацією і в науковій методології, і в університетській методиці пізнання релігійних відносин. У результаті цикл релігійних відносин перетворився на аморфний агрегат і на сьогоднішній день в рамках реформи вищої школи урізаний до абсурдного об'єму. З іншого боку, вітчизняна філософія породжує ситуацію, при якій етика взаємовідносин розчиняється в релігійній моралі, відбувається суміщення наукової методології та релігійного пошуку [8, с. 128]. Як наслідок, найбільшою мірою ці процеси характеризують сучасні релігійні відносини, в яких відбувається неоднозначне розуміння їх об'єкту та мети.

Методологія наукового пізнання релігійних відносин – необхідний здобуток науки, тому правильне оцінювання наукового інструментарію для досліджень в галузі релігії – потреба науки. Сучасних вчених, які вивчають проблеми релігії в суспільстві, цікавлять не тільки шляхи, способи досягнення істинного знання, а й оптимальні норми практичної реалізації пізнаного. Практичне значення теоретичних досліджень в сфері релігійних відносин підтверджуються й прикладними науками, в яких важливу роль відіграють емпіричні методи досліджень (спостереження, експерименти, вимірювання). Саме тому перед науковцями різних спрямувань, зокрема релігієзнавцями, стоїть завдання подолати хибні уявлення про релігію і людину, релігію і соціум, що роками за радянської влади формувалися у свідомості людей; довести, що релігія не якась суб'єктивна вигадка, а вираз ірраціональної сторони соціуму. Так, на переконання А.М. Колодного, релігія орієнтує не на втечу від життя, а на вироблення практичних рецептів, які дають можливість пом'якшити, компенсувати негативні наслідки ірраціональних впливів інaturalного щодо активно діючої людини [7, с. 27].

На думку В.Г. Городяненка, специфіка функціонування релігії виявляється у релігійних відносинах, що складаються в процесі релігійної діяльності людей відповідно до їх релігійної свідомості. Вплив і поширеність їх у системі суспільних відносин залежить від місця релігії серед інших соціальних інститутів суспільства, від її впливу на суспільне життя [9, с. 379]. Тобто, на думку автора, найважливішою характеристикою релігійних відносин у суспільстві є релігійність населення – ступінь засвоєння релігійних ідей, цінностей, норм та їх вплив на поведінку віруючих релігійної спільноти.

Слід звернути увагу на те, що релігійні відносини перебувають в постійній динаміці, мають системний характер і взаємодіють з іншими суспільними відносинами. Саме тому для визначення індивідуальної правової природи релігійних відносин необхідно встановити їх предметну спрямованість. Насамперед релігійні відносини спрямовані на забезпечення та реалізацію прав і свобод релігійних спільнот, регламентацію їх взаємовідносин. Релігійні відносини відображають релігійну орієнтацію соціуму. Однак П.Л. Яроцький не погоджується з даним положенням і зазначає, що релігійні відносини не входять до складу релігійного комплексу, який містить лише три елементи: релігійні уявлення (ідеологію); настрій, почуття (психологія) та релігійні дії (культ) [10, с. 82]. Не можна погодитись із висловленою думкою про відсутність правомірного існування релігійних відносин як структурного елементу релігійної системи, так як в процесі функціонування релігійних відносин відбувається реалізація релігійної діяльності.

В юридичній літературі існує думка про те, що релігійні відносини складаються у результаті взаємодії трьох передумов: 1) релігійних норм; 2) релігійної правосуб'єктності; 3) релігійних фактів. Релігійні норми разом з релігій-

ною правосуб'єктністю утворюють загальну базу, на якій за допомогою релігійних фактів відбувається рух конкретних (абсолютних чи відносних) релігійних відносин, їх виникнення, зміна чи припинення.

По-перше, релігійні норми – різновид соціальних норм, встановлених різними віросповіданнями, мають обов'язкову силу для тих, хто сповідує ту або іншу віру. Як нормативний регулятор використовується та частина релігійних норм, які регулюють ритуальну і догматичну сторони. На думку Т.В. Кашаніної, релігійні норми – це правила поведінки, що регулюють відносини між людьми через призму вимог Божого начала [11, с. 198]. Релігійні норми виступають регуляторами суспільних релігійних відносин, що покликані забезпечити дотримання та виконання релігійних інтересів віруючих, прихожан, кліру та духовництва. Релігійні норми відрізняються від правових та інших соціальних норм тим, що нерозривно пов'язані з вірою в існування вищої сили – божества. В релігійних нормах заздалегідь не регламентовано форми та засоби примусу, вони залежать від вчинку та ступеню його усвідомлення віруючим, здійснюється оцінка будь-якої поведінки – як позитивної, так і негативної. В релігійних нормах об'єктивується воля не тільки релігійних організацій (церкви), але й інших суб'єктів релігійних відносин.

Також не слід забувати, що всю сукупність світоглядних аспектів методології релігійних відносин можна звести до двох основних, принципово різних за своєю природою: апологетика як ірраціональний підхід дослідження релігійних відносин та наука раціоналізму.

І. Апологетичний підхід, який можна поділити на релігійний та атеїстичний.

Релігійний підхід – свобода особистості взагалі та релігійна свобода. Віруючий повністю вірний своїм релігійним поглядам і релігійному світобаченню і, як правило, прагне розділити власну віру з іншими людьми. Проте він не може зробити це інакше як на основі ідей, властивих віровченню, яке він розділяє. Розглядаючи проблеми релігійних відносин, віруючий не може не використовувати відповідні доктрини, визнані в його конфесії. Як відомо, за останні роки всі найбільші релігійні організації прийняли такі доктрини, в яких вони виразили свої принципові позиції щодо проблем релігійних відносин. Дані позиції стали невід'ємною частиною віровчення окремих конфесій. Затвердження принципу свободи релігійних відносин свідчить про втрату суспільством релігійних цільових і цінностей, про фактичну індиферентність до справи Церкви і до перемоги над гріхом. Крім того, в сучасних православних позиціях містяться принципові ідеї пріоритету загального над приватним, соборності, симфонії духовної і світської влади, неоднозначно оцінюється ідея прав людини.

Стає зрозумілим, чому такі загальнови-знані цінності, як демократія, права людини, свобода совісті, віросповідання та релігії не завжди знаходять повну підтримку в роботах учених, що належать до православної конфесії.

Виходить, що учений – послідовник тієї або іншої релігії вільний в науковому пошуку тільки в тих межах, які надають йому віровчення і релігійна традиція. Якщо ж погляди ученого на той або інший предмет суспільного життя серйозно відрізняються з офіційною релігійною позицією, то він опиняється в складній ситуації релігійного відступника. Деякі релігійно орієнтовані учені, щоб уникнути ускладнень, прагнуть обходити у наукових дослідженнях спірних положень. Інші, навпаки, стають пропагандистами вже прийнятої релігійної доктрини. Релігійна деформація ученого може бути вельми помітною і виражатися в неприйнятті будь-яких інших точок зору. З наведеного можна зробити висновок, що результати дослідження специфіки релігійних відносин у послідовників різних релігій іноді можуть серйозно відрізнятись.

Атеїстичний підхід. Атеїзм як особлива форма світосприйняття безпосередньо стосується релігії. У його основі лежить та ж віра, але тільки у відсутність Бога. Неважко припустити, що суто атеїстичний догматичний підхід також не є об'єктивним і науковим. Теорія відмирання релігії, що панувала протягом тривалого часу, виступала як об'єктивна перешкода розвитку державно-конфесійних відносин, сковувала свободу наукового пошуку. Більшість робіт радянського періоду з цієї тематики через відомі причини не були вільні від цензурних обмежень і не містили відповідей на багато злободенних питань.

II. Науковий раціоналістичний підхід. На сьогоднішній день наука розглядається як система знань, що розвивається, досягається за допомогою раціональних методик пізнання і виражається в точних поняттях, істинність яких перевіряється і доводиться суспільною практикою. При цьому будь-яка наука є раціональною. Раціональне мислення припускає фундаментальне дослідження якого-небудь явища в суспільному і правовому житті із застосуванням широкою набору наукового інструментарію, включаючи загальні принципи і методи наукового пізнання. Науковий раціоналістичний підхід дослідження релігійних відносин включає ряд принципів.

Принцип об'єктивності – найважливішою передумовою об'єктивності у вивченні проблем реалізації релігійних відносин є безпристрасність. В той же час необхідно усвідомлювати, що повністю неупередженим не може бути жоден дослідник.

Із принципом об'єктивності тісно пов'язаний принцип утримання від оціночних суджень про істинність того чи іншого релігійного світосприйняття. Так, на думку М. Вебера, можливість утвердити власні оціночні судження зовні має зміст лише тоді, коли цьому передує віра в цінності. Проте судити про значущість цих цінностей – справа віри, завдання спекулятивного розгляду і тлумачення життя і миру з погляду їх сенсу [11, с. 351]. Суспільні науки повинні бути так само вільні від оціночних думок, як і природні науки. На цьому фоні вельми актуальне зауваження сучасного західного дослідника М. Томпсона, який вважає, що між наукою і релігією є суттєва відмінність, яка полягає в тому, що наука прагне ігнору-

вати особисту реакцію ученого на об'єкт, що вивчається, тоді як невід'ємною межею релігії є саме особиста реакція [12, с. 325].

Таким чином, якщо погодитися з тим, що релігійні відносини здатні вплинути на результати наукового пошуку, то юридична наука не може ігнорувати світоглядні позиції ученого. Особливо це стосується фактів релігійного фанатизму в науковому середовищі.

Принцип толерантності є важливим соціально-культурним механізмом в умовах ідеологічного і конфесійного різноманіття суспільного життя. Толерантність робить можливим нормальний процес міжособистісного та міжконфесійного спілкування, коли його учасники прагнуть не уподібнювати партнера, а, приймаючи його таким, який він є, вести діалог, взаємодіяти з ним, домовлятися, спільно шукати взаємоприйнятні рішення із спірних питань. Така модель спілкування дозволяє не демонструвати перевагу одного світогляду (релігії) над іншими, не нав'язувати їх і не переманювати на свою сторону. Вона вимагає пошани гідності особи і релігійних поглядів іншого і, отже, пом'якшення власних, нерідко надмірних вимог.

Подібна якість міжконфесійного спілкування у релігійних відносинах досягається за допомогою цілеспрямованих зусиль з боку державних інститутів і цивільного суспільства, які повинні бути зацікавлені в міжконфесійній стабільності та згоді.

Висновки. Отже, релігійні відносини за своїм змістом є результатом втілення знань про те, якою має бути поведінка їх учасників та реалізацією конкретних зразків поведінки, що містять певні види релігійних правил. Ці відносини є поведінкою учасників релігійних суспільних відносин. Релігійні відносини, як різновид суспільних, існують паралельно іншим видам (політичним, правовими, культурними тощо): реальні у дійсності, які приписують необхідність виникнення таких відносин; визначають та узгоджують поведінку суб'єктів таких відносин; пов'язані з релігійною поведінкою суб'єктів; учасники релігійних відносин наділені повноваженнями вимагати дотримання та виконання приписів своїх прав, свобод та законних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильєва І.В. Релігійна культура і релігійна діяльність: методологічні аспекти дослідження / І.В. Васильєва // Політологічний вісник : зб. наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2009. – Вип. 43. – С. 31–40.
2. Большая советская энциклопедия ; 3-е изд. – М. : Советская Энциклопедия, 1968–1979. – 673 с.
3. Философский энциклопедический словарь / Под ред. Л.Ф. Ильичёва, П.Н. Федосеева, С.М. Ковалёва, В.Г. Панова]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
4. Философский словарь / Под ред. М.М. Розенталя ; 3-е изд. – М. : Изд-во политической литературы, 1972. – 496 с.
5. Основы философии науки : [учеб. пособ. для аспирантов] / Под ред. В.П. Кохановского ; изд. 2-е. – РнД. : Феникс, 2005. – 603 с.
6. Лубський В.І. Релігієзнавство : [підручник] / [В.І. Лубський, В.І. Теремков, М.В. Лубська]. – К. : Академвидав, 2006. – 432 с.
7. Колодний А.М., Яроцький П.Л., Лобовик Б.О. та ін. Академічне релігієзнавство : [підручник] / [А.М. Колодний, П.Л. Яроцький, Б.О. Лобовик та ін.] ; за ред. А.М. Колодного. – К. : Світ знань, 2000. – 867 с.

8. Белокобыльский А.В. Методологические основы рациональной дефиниции религии (к вопросу о предмете религиоведения) / А.В. Белокобыльский // Наука. Религия. Социальство. – 2009. – № 2. – С. 128–132.

9. Соціологія : [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / За ред. В.Г. Городяненка. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 560 с.

10. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права : [учеб. пособ.] / Т.В. Капанина. – М. : Высшая школа, 2004. – 325 с.

11. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер. – М. : Прогресс, 1990. – 805 с.

12. Томпсон М. Философия религии / М. Томпсон ; пер. с англ. Ю. Бушуевой. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 384 с.

УДК 342.417

СПІВВІДНОШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ З ІНШИМИ СУМІЖНИМИ ГАЛУЗЯМИ

Кеменяш Р.Ю., аспірант
кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
асистент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницький університет управління та права

Визначивши поняття конституційної економіки як сфери юридичного впливу на економічні проблеми, слід проаналізувати реальне її застосування та поєднання з іншими галузями. Це має бути практичною площиною для покращення становища держави та перетворення її на правову, демократичну.

Ключові слова: конституційна економіка, співвідношення, суміжні галузі, аналіз.

Определив понятие конституционной экономики как сферы юридического воздействия на экономические проблемы, следует проанализировать ее реальное применение и сочетание с другими отраслями. Это должно быть практической плоскостью для улучшения положения государства и превращения его в правовое, демократическое.

Ключевые слова: конституционная экономика, соотношение, смежные отрасли, анализ.

Kemeniash R.Y. VALUE CONSTITUTIONAL ECONOMICS WITH OTHER RELATED SECTORS

Defining the concept of constitutional economics, as juridical effects on economic problems, should examine the actual application and combination with other industries. It should be practical level to improve the situation of the state and its transformation into a legal, democratic.

Key words: constitutional economics, relationships, related industry, analysis.

Щоб відчувати внутрішню суть конституційної економіки, досить проаналізувати, зіставити та знайти взаємозв'язок між різними галузями права, економіки й політики. Для початку зіставимо три основні масиви науки: право, політику та економіку.

Найголовніше співвідношення конституційної економіки слід проаналізувати з конституційним правом. У цьому разі економічні фактори вказують на проблеми, які можна не просто вирішити, а й у подальшому мати змогу попередити їх.

Конституційна економіка спеціалізується саме на конституційно-правових основах та регулює дії економічних процесів, таким чином переймаючи правовий характер. Базисом є юридична природа цієї галузі. Конституційне право є фундаментальною галуззю права, принципи й норми якої закріплюються конституцією. Якщо брати до уваги Конституцію України, то вона є Основним Законом України, а решта законів і нормативно-правових актів лише походить від неї. Шаблонно прийнято вважати, що конституційне право – це лише правова наука, яка закріплює в собі політичні основи. Тоді як у природу конституційного права найбільші корективи вносить економіка.

Для підняття суспільного благополуччя слід враховувати як конституційні, так і економічні фактори. У цьому разі економічна сфера подається не лише на національному рівні. Глобалізація в суспільстві приводить до розширення меж, надання планетарного масштабу економічному явищу для задоволення потреб суспільства. Таким чином з'являються нові робочі місця, інноваційний розвиток дає можливість відкриття нових підприємств, зростає роль людських і виробничих ресурсів.

Усе перелічене створює можливість для розвитку економічного, політичного, культурного. Однак для підтримки зв'язку між ними та встановлення меж застосовується саме право, а якщо розуміти фундаментальність, то конституційне право. І якщо застосовувати суто економічну теорію, то насправді виходить сприяння влади і економічній, і юридичній. І за відсутності одного із цих елементів постає розуміння, що ідеї, робота, сприяння виступають однобічно на арені «реалізація».

На практиці це виступає «ручкою без чорнил». Формально ми маємо предмет – ручку, проте на практиці вона нічого не варта, адже її головна функція – залишати на папері інформацію – не реалізується. Саме конституційна економіка виступає «чорнилами»,